

From: "5.1.2e" <5.1.2e@westerwolde.nl>
Sent: 5/6/2024 8:41:21 AM
To: "5.1.2e" <5.1.2e@westerwolde.nl>
Cc:
Subject: Fwd: Cultuurnota

Verzonden vanuit [Outlook voor iOS](#)

Van: 5.1.2e
Verzonden: Tuesday, April 30, 2024 11:36:46 PM
Aan: 5.1.2e ; 5.1.2e ; 5.1.2e ; 5.1.2e ; 5.1.2e
Onderwerp: Cultuurnota

Dag 5.1.2e dag allen,
We hadden afgesproken dat ik de nieuwe versie van de cultuurnota vóór 1 mei zou opsturen. Dat is in elk geval gelukt...
In de bijlage vinden jullie een compleet nieuwe versie naar het model van Achtkarspelen (suggestie van 5.1.2e). De omvang van de tekst komt ook ongeveer daarmee overeen. De inhoud is van 5.1.2e , 5.1.2e en mij. De tekst is beknopt en eenvoudig. Het gaat uiteraard om de kale tekst die de basis vormt voor een mooie, flamboyant vormgegeven nota (maar dat is de laatste fase). 5.1.2e is nog druk doende met de Kadernota en de zomernota; de financiële paragraaf volgt dus nog. Net als een voorstel voor een beknopt uitvoeringsprogramma (in die van Achtkarspelen zit een aardig model die we ook hiervoor kunnen gebruiken). In elk geval is dit het eerste bespreekstuk.
@5.1.2e: wil jij zeggen wanneer je het ongeveer hebt kunnen lezen? Dan plan ik via het bestuurssecretariaat een overleg in voor ons allen.
@5.1.2e: heb ik goed begrepen dat jij er volgende week niet bent? Dan zou een afspraak misschien na volgende week ingepland kunnen worden.
Ik verneem het wel. Veel leesplezier.
Met vriendelijke groet,

5.1.2e
Adviseur cultuurhistorie & landschap
Gemeente Westerwolde

T 5.1.2e
E 5.1.2e [@westerwolde.nl](mailto:5.1.2e@westerwolde.nl)
W www.westerwolde.nl

Locatie: Gemeentehuis te Sellingen (Dorpsstraat 1, 9551 AB).

Cultuurnota Westerwolde

Voorwoord

Inleiding

Samenvatting

1. Wat is cultuur?
 - 1.1. Definitie cultuur
 - 1.2. Betekenis van cultuur
 - 1.3. Cultuur en andere beleidsterreinen
 - 1.4. Actuele trends en ontwikkelingen
2. Kaders voor het cultuurbeleid
 - 2.1. Wettelijke kaders
 - 2.2. Rijksbeleid
 - 2.3. Provinciaal beleid
 - 2.4. Regionaal kader?
 - 2.5. Gemeentelijke kaders
3. Cultuur in Westerwolde
 - 3.1. Materieel erfgoed
 - 3.2. Immaterieel erfgoed
 - 3.3. Landschap
 - 3.4. Beeldende kunst
 - 3.5. Cultuureducatie en -participatie
4. Cultuurbeleid
 - 4.1. Uitgangspunten
 - 4.2. Doelstellingen
 - 4.3. Instrumenten
5. Financiën
 - 5.1. Het huidige cultuurbudget
 - 5.2. Extra cultuurbudget
6. Uitvoeringsplan

't Was te Weende

't Was te Weende, in 't schoon Westerwolde,
Daar zocht ik in 't eikenwoud
Anemonen en lelie's der dalen
Daar bloeiende tusschen 't hout.

Wuivend waaien de varens tot ruste,
Wachtend lokt er het glinsterend mos,
Slechts de vogels verbreken de stilte
Van het aloude Weenderbosch

Maar ik vond en ik plukte mijn bloemen,
Trots bekorten van stilte en rust
Vóór de avondzon roodde de blaren
Als zij zacht "goede nachte" hen kust.

Cornélie de Waal (1871-1959)

(Geciteerd door J.E. Muntinga in *Het landschap Westerwolde* (1946), 29.

Voorwoord

Door de portefeuillehouder

Inleiding

In deze nota wordt het cultuurbeleid van de gemeente Westerwolde voor de komende vier jaar omschreven. Waarom een aparte nota voor cultuur? De vraag stellen is deze beantwoorden: omdat cultuur ertoe doet. Sla een krant open, fiets door onze (fraaie) omgeving, kies een vrijetijdsbestemming, volg een cursus, lees een boek, neem muziekles, bezoek een expositie, ga naar een concert of toneelvoorstelling, koop een rijksmonument, organiseer een lezing; het dagelijkse leven is ondenkbaar zonder cultuur. Cultuur gaat over ons, maakt deel uit van onze identiteit, vormt ons, ontwikkelt ons, verrijkt ons, vermaakt ons en verschaft ons een inkomen. Een kleine oriëntatie op internet of in de bibliotheek levert een onnoemlijk aantal goede studies op over het belang van cultuur. In deze (beknpte) nota willen we echter snel ter zake komen en zo concreet mogelijk omschrijven waarop de gemeente Westerwolde de komende beleidsperiode wil inzetten.

In *Tussen klooster en vesting. Kunst & cultuurnota van de gemeente Vlagtwedde 2010-2015* is al eens het cultureel beleid en het belang daarvan omschreven. Ook de uitgangspunten in de *Cultuurvisie Gemeente Westerwolde 2017-2020* blijven goeddeels overeind staan. Ook blijft het beleidskader *Cittaslow* als uitgangspunt dienen, met verschillende aspecten die vruchtbaar en effectief blijven voor Westerwolde. In de uitwerking van deze nota zal in de komende jaren telkens aansluiting worden gezocht met het provinciaal- en landelijk beleid. Niet alleen wanneer het gaat om inhoudelijke afstemming of subsidiemogelijkheden, maar ook om het bundelen van krachten. Samenwerken is daarbij geen doel op zich (soms is het gewoon beter om een eigen koers te varen), maar daar waar het mogelijk is moeten we het niet laten.

Wat kan de rol van de gemeentelijke overheid op het gebied van cultuur zijn? Op grond van de ervaringen van de afgelopen jaren moet er sprake zijn van een sterke wisselwerking tussen de gemeente en het culturele veld. Daarbij verschilt het per onderwerp of per sector of de gemeente het initiatief neemt, ondersteunt of (slechts) een financiële bijdrage levert. Er zullen onderwerpen zijn waarbij de gemeente een duidelijke rol als regisseur moet nemen, maar andere waarbij de inzet van een bestuur, werkgroep of een groep vrijwilligers voldoende is. Daarbij zullen we inspelen op de snelle maatschappelijk ontwikkelingen en handelen naar bevind.

Samenvatting

Visie

Cultuur bevat alle uitingen op het gebied van erfgoed, cultuurhistorie, landschapsgeschiedenis, beeldende kunst, literatuur, Groninger taal & cultuur, architectuur, audiovisuele kunst, podiumkunst, amateurkunst en cultuureducatie. De gemeente Westerwolde wil aantrekkelijk zijn in cultureel en cultuurhistorisch opzicht met een breed aanbod aan kunst en cultuur. De gemeente draagt met het cultuurbeleid bij aan de actieve deelname van haar inwoners aan de samenleving (participatie). We willen cultuur toegankelijk maken voor alle inwoners, waarbij cultuureducatie en talentontwikkeling belangrijke instrumenten zijn. De gemeente is trots op het landschap en de cultuurhistorie en zet zich in voor het behoud en de toegankelijkheid ervan. Behoud en versterking van bestaande cultuuruitingen vinden we belangrijk, maar ook het stimuleren en faciliteren van vernieuwende activiteiten op het gebied van cultuur. Met het cultuurbeleid leveren we belangrijke bijdragen op het gebied van participatie, sociale samenhang, identiteit, economie en leefbaarheid.

Thema's

<i>Erfgoed: materieel</i> Monumenten Objecten Archivalia Volkskunst Archeologie landschapselementen	<i>- immaterieel</i> Tradities Verhalen Liederen Volkskunst Ambachten Groninger taal	<i>Landschap</i> Essen Beekdalen Kleilandschap Ontginningen Overgangsgebieden Kwaliteit	<i>Identiteit</i> Heerlijkheid Friesche Tuyn Folklore - Burcht - Klooster - Vesting	<i>Cultuureducatie</i> Muziek Dans Theater Living-act Expressie Literatuur	Cultuurparticipatie Zang Toneel Fanfare Creativiteit Beeldende kunst Vrijwilligerswerk
Uitvoeringsplan					

Doelstelling

Het creëren van randvoorwaarden voor een breed cultureel aanbod in de gemeente (voor zowel passieve als actieve deelname) en het bewaren en versterken van het cultuurhistorisch en landschappelijk erfgoed van Westerwolde voor huidige en toekomstige generaties.

Uitgangspunten

Bij het realiseren van de bovenstaande doelstellingen staan de volgende uitgangspunten centraal:

1. Integraal cultuurbeleid, in verbinding met alle relevante beleidsterreinen van de gemeente;
2. Maatwerk: initiëren, stimuleren, faciliteren, maar ook coördineren om partijen te verbinden;
3. Cultuur voor iedereen: voorzieningen en activiteiten zijn laagdrempelig en bereikbaar.

1. Wat is cultuur?

1.1. Definitie cultuur

In de *Cultuurvisie Gemeente Westerwolde (2017-2020)* staat de volgende definitie voor cultuur:

‘Cultuur... bevat alle uitingen op het gebied van erfgoed, beeldende kunst, literatuur, Groninger en Westerwolder taal & cultuur, architectuur, audiovisuele kunst, podiumkunsten, amateurkunst en cultuureducatie.’

1.2. Betekenis van cultuur

In de *Cultuurvisie* worden de volgende drie kernpunten genoemd die de waarde van cultuur omschrijven:

- Cultuur levert een bijdrage aan de persoonlijke ontplooiing en ontwikkeling;
- Cultuur vergroot de sociale samenhang van en deelname aan de samenleving;
- Cultuur bevordert de leefbaarheid, de economie en het vestigingsklimaat.

1.3. Cultuur en andere beleidsterreinen

Cultuurbeleid staat niet op zichzelf, maar levert bijdragen aan andere beleidsterreinen:

- Cultuur en gezondheid
- Cultuur en de Wmo en Participatie
- Cultuur en onderwijs
- Cultuur en toerisme
- Cultuur en ruimtelijke ordening
- Cultuur en economie

Cultuur is daarmee het meest integrale beleidsveld van de gemeente; het is vertakt en verweven met nagenoeg alle overheidstaken die aan de gemeente zijn toebedeeld.

1.4. Actuele trends en ontwikkelingen

Deze paragraaf wordt nog toegevoegd. Dit is de basis voor de informatieve raadsbijeenkomst op 13 juni a.s. Binnenkort apart bespreken.

2. Kaders voor het cultuurbeleid

2.1. Wettelijke kaders

Kunst en cultuur behoren voor een groot deel tot het zogenaamde *autonome beleid* van de gemeente. Dat wil zeggen dat er relatief weinig wet- en regelgeving bestaat die voor de gemeente dwingend van karakter is. Wel bestaan er een aantal wetten die een aantal taken en verantwoordelijkheden van gemeenten voorschrijven:

- Wet Stelsel Openbare bibliotheekvoorzieningen 2014, waarin de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor het bibliotheekwerk op lokaal niveau is voorgeschreven;

- Erfgoedwet 2015, waarin regels m.b.t. het behoud en het beheer van cultureel erfgoed staan omschreven. In de nieuwe Omgevingswet (2024) is de Erfgoedwet een integraal onderdeel geworden waardoor gemeenten effectief beleid voor de bescherming van het gebouwde erfgoed en het (cultuurhistorische) landschap kunnen voeren;
- Mediawet 2008, waarin regels worden voorgeschreven voor de verzorging van de lokale omroep. In het kader van deze cultuurnota alleen relevant voor zover Radio Westerwolde een rol speelt op cultureel niveau (regionale muziek, interviews, en dergelijke);
- Archiefwet 1995 (een nieuwe wet is in voorbereiding), waarin de gemeentelijke overheid verantwoordelijk is voor een goede archivering van haar informatie.

2.2. Rijksbeleid

Op 10 januari 2024 ondertekende Nederland het *Verdrag van Faro*, het belangrijkste Europese kaderverdrag op het gebied van cultuur van de afgelopen jaren. Het verdrag is in 2005 door de Raad van Europa opgesteld en is sinds 2011 van kracht. Het Verdrag van Faro is een kaderverdrag, dat wil zeggen dat er geen juridische verplichten worden gesteld, maar wel een oproep wordt gedaan tot beleidsvorming. Met de ondertekening door het Rijk staan we aan het begin van een nieuwe periode waarin de gehele culturele sector nieuwe impulsen gaat krijgen die tot op regionaal niveau zullen worden uitgewerkt. Het verdrag draagt de titel *De waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving* en gaat uit van een ander perspectief op erfgoed. Lag in de afgelopen jaren het accent vooral op het erfgoed zelf en de kwaliteit ervan, nu wordt de mens en de samenleving en hun relatie met erfgoed centraal gesteld.

Een bijzonder en nieuw begrip uit het verdrag is *erfgoedgemeenschap* en het is interessant om te zien hoezeer dit aansluit op het karakter van de cultuur- en erfgoedsector in Westerwolde. Een erfgoedgemeenschap is een groep mensen die zich uit interesse organiseert in een sociaal verband en zich daarvoor op vrijwillige basis inzet. Zo zien we elders in het land dialectgroepen ontstaan, worden tradities nieuw leven ingeblazen, oude ambachten in ere hersteld en lokale monumenten onderhouden. Cultuur en erfgoed worden zo als dragende krachten ingezet voor verbinding, identiteitsvorming, participatie, kennisvergroting en behoud.

Dit is een insteek die wij in Westerwolde graag zien, omdat cultuur op deze wijze bijdraagt aan sociaal beleid, leefbaarheid en binnen- en buitenschoolse educatie. Het is een insteek die ook positief uitwerkt op de toeristisch-recreatieve sector omdat een bloeiend cultureel en cultuurhistorisch leven een grote aantrekkingskracht heeft op andere doelgroepen. Daar komt bij, dat het concept van het Verdrag van Faro goed aansluit bij de kenmerken en de sterke kanten van Westerwolde. Onze gemeente heeft niet voor niets een Cittaslow-keurmerk en het zal duidelijk zijn dat er allerlei onderdelen zijn die elkaar beleidsmatig versterken.

In de komende beleidsperiode (2024-2028) willen we aansluiten op de uitgangspunten van het Verdrag van Faro en daarmee ook uitspreken waar de kracht van ons gebied ligt. We hebben in onze gemeente geen grote publiekspodia, theaters en concerthuizen; daarvoor kunnen de Westerwolders in de omringende grotere plaatsen terecht. Daarom richten we ons op onze kracht: het mooie landschap, de rijke cultuurhistorie en de eigen sfeer en identiteit van onze samenleving.

Het reguliere cultuurbeleid van het Rijk staat omschreven in de Cultuurnota 2021-2024 van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Daarnaast is het Rijk verantwoordelijk voor de

subsidiering van grootschalige culturele instellingen met een landelijke betekenis of functie (deze zijn in Westerwolde niet aanwezig, maar vinden we bijvoorbeeld wel in Groningen, Assen en Emmen).

2.3. Provinciaal beleid

In 2024 wordt de nieuwe Cultuurnota 2025-2028 van de provincie Groningen uitgewerkt en vastgesteld. De provincie werkt daarbij samen met de stad Groningen (vanwege de provinciale uitstraling van een aantal stad-Groninger instellingen), waarbij de kadernota 2021-2028 als uitgangspunt geldt. De Kunstraad adviseert de provincie over de verdeling van de subsidies op basis van de aanvragen die vanaf 16 december 2023 konden worden ingediend. In oktober 2024 worden de uitvoeringsprogramma's en subsidiebesluitvorming voor het College van B&W van Groningen en Gedeputeerde Staten vastgesteld, waarna de nota – na de bezwaarprocedure – per ingang van 1 januari 2025 in uitvoering komt. De provinciale cultuurnota is voor de gemeente Westerwolde relevant en daar waar mogelijk wordt aansluiting gezocht, niet alleen beleidsmatig, maar ook om in aanmerking te komen voor bepaalde regelingen.

2.4. Regionaal kader

Op regionaal niveau werkt de gemeente Westerwolde op het gebied van muziekonderwijs en bibliotheekwerk samen met Cultuurhuis De Klinker te Winschoten (gemeente Oldambt) en Kunstenschool ZG (gemeente Stadskanaal).

Tot en met 2024 heeft de gemeente Westerwolde samengewerkt met de gemeente Stadskanaal binnen de kaders van het Landschapsconvenant. In 2024 zal worden gezien op welke wijze het convenant zal worden voortgezet.

De gemeente Westerwolde is (2024) de enige gemeente in de provincie Groningen met een volwaardige landschapsbiografie (*Landschapsbiografie van Westerwolde*, Assen, 1^e dr. 2021, 2^e dr. 2022). Gezien de landschappelijke overgangen met de grensgemeenten Stadskanaal en Oldambt zijn deze gemeenten ook betrokken bij de realisatie van de landschapsbiografie (m.n. in financiële zin). Er bestaat behoefte om op het gebied van ruimte (erfgoed en landschap) nauwer samen te werken met de omliggende gemeenten. In de komende beleidsperiode wordt bekeken of de ambtelijke en bestuurlijke samenwerking kan worden versterkt.

2.5. Gemeentelijke kaders

De gemeente Westerwolde kent een aantal beleidsstukken waarin aandacht wordt besteed aan cultuur. Allereerst het *Collegeprogramma Westerwolde 2022-2026*, waarin het volgende is opgenomen: 'Kunst en cultuur zijn voedsel voor de geest en drager van onze identiteit. Door het te ervaren of door het zelf te doen, draagt het bij aan onze geestelijke gezondheid en ons geluk. Ook hierin zijn verschillende verenigingen en gezelschappen actief die daarmee bijdragen aan de gemeenschapszin. Het college wil de kracht van kunst en cultuur behouden en versterken'. Het college wil hieraan werken door:

- De koers rond kunst, cultuur en musea te herijken;
- Hierin helder aan te geven wat onze relatie is tot de grote culturele spelers en manifestaties in onze gemeente en de kleinere initiatieven, verenigingen en gezelschappen;
- Niet alle voorzieningen in de eigen gemeente te willen hebben als deze al op redelijke afstand beschikbaar zijn;

- De potentie van een aantal sterke musea in de gemeente te zien en deze in de toekomst te stimuleren meer met elkaar samen te werken;
- In te zetten op lokale initiatieven die toegevoegde waarde hebben voor onze inwoners en voor ons cultuurhistorisch en toeristisch profiel;
- Open te staan voor kleinschalige initiatieven die een behoefte invullen en het aanbod verrijken en te verkennen hoe we initiatiefnemers daarin kunnen stimuleren en ondersteunen.

De bovenstaande paragraaf over cultuur staat in het hoofdstuk ‘Gezond en gelukkig in Westerwolde’ (2), maar in het collegeprogramma zijn andere elementen opgenomen die ook te maken hebben met cultuur, cultuurhistorie en landschap:

- Versterking van de toeristisch-recreatieve sector (3);
- De bestaande kwaliteiten van Westerwolde [...] als vertrekpunt te blijven hanteren voor nieuwe ontwikkelingen (4);
- Versterking hoogwaardige omgevingskwaliteit (w.o. architectuur en context) (4);
- Behoud en versterking van het ‘unieke en ogenschijnlijk onaangetast’ landschap (6);
- Uitvoering te geven aan het door de gemeente ondertekende Landschapsconvenant (6);
- Versterking van de organisatie v.w.b. de grotere opgaven vanuit de rijksoverheid, waaronder de Omgevingswet (met o.a. monumentenbeleid, archeologie, cultuurhistorische waardenkaart etc.) (8).

Ook in andere beleidsnota’s en subsidie- en uitvoeringsprogramma’s op het terrein van ruimtelijke ordening, recreatie en toerisme, leefbaarheid, Omgevingsvisie, Toekomst, Masterplan Oost-Groningen, Nij Begun en andere vinden we tal van aspecten van cultuur(historie). Cultuur is daarmee een integraal beleidsveld met vele raakvlakken dwars door de gemeentelijke organisatie en – opgaven heen.

3. Cultuur in Westerwolde

3.1. Materieel erfgoed

Het materieel erfgoed van Westerwolde draagt in hoge mate bij aan de identiteit en de uitstraling van de gemeente (en de landstreek). Willen we ons cultuurhistorisch profiel behouden, versterken en doorgeven aan onze toekomstige generaties, dan heeft de gemeente als lokale overheid een belangrijke rol te vervullen. Cultureel erfgoed versterkt het cultureel en historisch zelfbewustzijn en is belangrijk voor educatie, recreatie en toerisme.

Monumenten

De gemeente Westerwolde telt 131 rijksmonumenten, waaronder kerken, molens, vestingwerken, boerderijen, woonhuizen, bruggen en zelfs een gracht en een weg. De drie “iconen” van Westerwolde – het Huis te Wedde, de vesting Bourtange en het klooster Ter Apel – zijn daarvan wel de bekendste. Samen met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE), de provincie Groningen en welstandsorganisatie Libau zet de gemeente zich in voor de ondersteuning van eigenaren bij onderhoud en restauraties. Een ambitieuze Open Monumentendagcommissie probeert elk jaar in het tweede weekeinde van september met een aansprekend programma de monumenten in het licht te plaatsen.

De gemeente Westerwolde is zelf ook eigenaar van veel historisch erfgoed, soms al zo lang dat het bezit zelf van historische waarde is. Zo is de gemeente al sinds 1859 eigenaar van het grootste gedeelte van de vesting Bourtange, toen de Genie de vesting overdroeg aan de toenmalige gemeente Vlagtwedde. De gemeente bezit plm. 30 historische objecten (bij enkele hangt het van de definitie af), waaronder vijf molens, het Huis te Wedde, 17 panden in de vesting Bourtange en andere. In het kader van het Strategisch Vastgoedplan wordt bezien of de gemeente eigenaar wil blijven van alle objecten of dat het beter is om deze onder te brengen in een daarvoor op te richten monumentenstichting.

Karakteristieke objecten

In het kader van de Omgevingswet (ingevoerd per 1 januari 2024) heeft de gemeente een inventarisatie van karakteristieke objecten laten maken (2022). Naast de 131 rijksmonumenten, blijkt dat ongeveer 450 panden – die tot nu toe niet waren beschermd – architectonisch belangrijk zijn en bepalend zijn voor de identiteit van de streek. In 2024 wordt het proces tot vaststelling afgerond en kunnen deze panden niet zomaar worden gesloopt of ingrijpend worden gewijzigd zonder een goede afweging.

Gemeentelijke monumentenlijst

De gemeente is voornemens om een gemeentelijke monumentenlijst op te stellen op vrijwillige basis. Burgers vragen erom en de selectie karakteristieke panden vormt in principe de eerstaangewezen categorie om hiervoor in aanmerking te komen. Eigenaren van panden die niet als karakteristiek zijn aangemerkt, maar toch een heroverweging wensen kunnen daarvoor contact met de gemeente opnemen.

Beschermde dorpsgezichten

In de gemeente bevinden zich drie beschermde dorpsgezichten: Bellingwolde, Oudeschans (vesting) en Bourtange (vesting). Deze waardevolle kernen vragen om een doordacht beleid om het architectonische en ruimtelijke beeld te beschermen. Door middel van voorlichting, advisering en handhaving probeert de gemeente de hoge kwaliteit van de bebouwde en ruimtelijke omgeving te bewaren.

Archieven en verzamelingen

De archieven van de gemeente Westerwolde en haar rechtsvoorgangers Vlagtwedde, Wedde en Bellingwolde zijn belangrijke bronnenverzamelingen voor de geschiedenis van Westerwolde. Na de gemeentelijke herindeling in 2018 is een groot gedeelte van het archief gedigitaliseerd en ontsloten. Onderzoekers en geïnteresseerde burgers kunnen op het gemeentehuis terecht voor onderzoek en vragen. Sommige gemeenten – zoals Midden-Groningen – hebben hiervoor een bezoekersruimte ingericht, waar ook kleine tentoonstellingen en presentaties worden georganiseerd. De gemeente Westerwolde wil onderzoeken of een bezoekerscentrum bijdraagt aan de publieksvriendelijkheid van ons archief. Ook staat de gemeente open voor de opname van archieven of verzamelingen uit de samenleving die van groot belang voor Westerwolde zijn. De recent vernieuwde archiefruimte is de best uitgeruste plek daarvoor, waarbij de Archiefwet de randvoorwaarden garandeert.

Archeologie

Westerwolde heeft een grote naam op het gebied van archeologie. Deze reputatie is vooral te danken aan de beroemde opgravingen van prof. Dr. A.E. van Giffen in de jaren '30 van de vorige eeuw. Van Giffen vond grote urnenvelden en een bijzonder type graf, die hij naar de vorm

“sleutelgatgraven” noemde. De gemeente Westerwolde wil dit aspect van het materieel erfgoed nadrukkelijker voor het voetlicht brengen en een plaats geven in het regionale toerisme.

De provincie is eigenaar van archeologische vondsten die dieper dan 40 cm. worden gevonden. Om haar wettelijke taak te waarborgen, is het Noordelijke Archeologisch Depot opgericht (in Nuis), waar alle vondsten in een goed beschermde omgeving worden bewaard. De gemeente Westerwolde is nog steeds eigenaresse van twee grote collecties archeologische bodemvondsten uit Bourtange en Oudeschans. Deze collecties zijn ontstaan tijdens de reconstructiewerkzaamheden van de beide vestingen. De collectie van Bourtange is inmiddels overgebracht naar Nuis, terwijl de collectie in Oudeschans in het Vestingmuseum wordt bewaard.

Een punt van zorg blijft de amateur-archeologie (het zoeken met metaaldetectoren enzovoorts), die veelal op illegale basis gebeurt. Doordat deze vondsten niet wetenschappelijk worden geregistreerd en beschreven (*in situ*), gaat veel kennis verloren en verdwijnen vondsten uit Westerwolde en belanden (onrechtmatig) in particuliere collecties. Handhaving blijft moeilijk, maar de gemeente blijft in samenspraak met de provincie alert en is bereid om daar waar mogelijk preventief beleid te ontwikkelen.

Musea

In de gemeente Westerwolde bevinden zich een aantal musea die in belangrijke mate bijdragen aan het toerisme en het bewaren en presenteren van het regionale erfgoed. Het gaat om de vestingmusea in Bourtange en Oudeschans, het klooster Ter Apel, Kamp de Beetse, het MOW in Bellingwolde en de Oude Stelmakerij in Sellingen. Alle musea worden door de gemeente Westerwolde op uiteenlopende wijze ondersteund; variërend van subsidiëring en onderhoud tot coördinatie en uitvoering.

Pogingen om het museumbeleid na de gemeentelijke herindeling te “harmoniseren” bleken niet haalbaar vanwege de zeer verschillende subsidierelaties en organisatiemodellen van de musea. De gemeente wil daarom inzetten op meer samenwerking tussen de musea, waarbij een overkoepelende organisatie (in welke vorm dan ook) tot de mogelijkheden behoort. De gemeente wil daarbij een actieve rol spelen in de professionalisering van de vestingmusea in Bourtange, mogelijk in samenwerking met het Vestingmuseum te Oudeschans.

Naast de collecties (archeologische) bodemvondsten van Bourtange en Oudeschans is de gemeente ook eigenaresse van de museumcollectie van het MOW te Bellingwolde. De gemeente heeft daarvoor een wettelijke beschermplicht, waarbij het museum een uitvoerende taak heeft. Het MOW kampt echter met een tekort aan depotruimte, waardoor er geen optimale situatie is voor het bewaren van de collectie. Het “depotprobleem” leeft ook bij de andere musea in Westerwolde en het is noodzakelijk om hiervoor op afzienbare termijn beleid te ontwikkelen en keuzes te maken m.b.t. het gemeentelijk collectiebeheer.

Funerair erfgoed

De belangstelling voor de begraafcultuur in de provincie Groningen is in de laatste jaren sterk toegenomen. Ook Westerwolde heeft op dit gebied veel te bieden. Er zijn in onze gemeente zeer gevarieerde en waardevolle oude kerkhoven en begraafplaatsen waar veel te vinden is over de plaatselijke geschiedenis. De gemeente is eigenaar en beheerder van acht begraafplaatsen en vervult een adviserende rol voor de overige dodenakkers in ons gebied. De gemeente erkent de grote

waarde van het funeraire erfgoed en ontwikkelt beleid voor het beheer en een publieksgerichte ontsluiting van de rijke geschiedenis ervan.

3.2. Immaterieel erfgoed

Tradities

In Groningen heeft Westerwolde een eigen karakter en dat weerspiegelt zich ook in de streekeigen tradities. Ze zijn belangrijk voor het “gezicht” van Westerwolde en zorgen nog steeds voor verbinding in de samenleving, denk maar aan het Ter Apeler carnaval, de paasvuren en het carbidschieten. Toch staan veel tradities op de tocht of zijn inmiddels verdwenen door de veranderende plattelandssamenleving. De gemeente vindt het belangrijk dat de oude Westerwoldse tradities niet in de vergetelheid raken en wil de actieve omgang ermee stimuleren.

Populaire cultuur

Het is niet alleen van belang om oude tradities levend te houden, maar ook om eigentijdse vormen van de streekeigen cultuur te ondersteunen. Zo kennen we in Westerwolde een paar bekende podiumartiesten die in de streektaal zingen en enkele toneelclubs die uitvoeringen in het Gronings brengen. In het kader van de *Grunneger Weke* worden ook scholieren betrokken bij het Groningstalige programma en gestimuleerd om in het Gronings te schrijven (*Schriefwedstried*). In zekere zin kunnen we ook de grote “living-act”-festivals zoals Middeleeuws Ter Apel en de Slag om Bourtange tot de populaire cultuur rekenen: geschiedenis letterlijk “tot leven brengen” in de vorm van een grootschalige toeristische attractie.

Volkskunst

De oude Westerwoldse kunstnijverheid is heel divers en varieert van typische gebruiksvoorwerpen tot antieke interieurstukken. De kennis hiervan neemt snel af, terwijl ook dit aspect heel beeldbepalend is voor Westerwolde. Behalve de in stijl ingericht Kapiteinswoning aan het Marktplaatsje te Bourtange, kan men in Westerwolde geen plek vinden waar de Westerwoldse leefwereld van bijvoorbeeld de 19^e eeuw kan worden geproefd. De gemeente wil ook dit aspect van het Westerwoldse erfgoed koesteren en initiatieven ondersteunen die zich hiervoor inzetten. Het MOW te Bellingwolde en de Oude Stelmakerij te Sellingen kunnen zich hierop richten.

Verhalen

De gemeente hecht grote waarde aan het mondeling overgeleverde erfgoed van Westerwolde. Niet alleen vanwege het historische belang en de educatieve waarde ervan, maar ook om de herinneringscultuur levend te houden. Het optekenen van verhalen en deze beschikbaar maken voor historisch onderzoek of als inhoudelijke thematiek voor moderne kunstuitingen moet in de komende periode worden opgepakt. De herinneringscultuur is daarbij van even zo groot belang; denk aan de actualiteit van militaire dreiging en oorlog. De 4- en 5 mei comités in Westerwolde verdienen blijvende ondersteuning bij de organisatie van de dodenherdenkingen en bevrijdingsdagen. Kamp de Beetse kan zich in de komende jaren ontwikkelen als herinneringscentrum voor de periode 1933-1948 in Westerwolde.

Groninger taal

Langzaam maar zeker neemt het gebruik van het Gronings (en de Westerwoldse variant daarvan) af en lijkt de taal zich te ontwikkelen tot een accent van het Nederlands. De gemeente wil stimuleren dat de Groninger taal zich handhaaft en wil daarbij ook inzetten op de karakteristieke woordenschat en de grammatica die het Gronings eigen is. Een belangrijk middel daarvoor is de al genoemde

Grunneger Weke gedurende *Meertmaond Dialektmoand*, maar ook andere – meer structurele – stimulansen moeten actief worden ondersteund. Hierbij kan het onderwijs een rol spelen, maar ook de popularisering van het Gronings. Dat een actief gebruik van het Gronings nadelig zou zijn voor de taalontwikkeling in het Nederlands, is inmiddels wetenschappelijk volkomen achterhaald.

3.3. Landschap

Waarde

Het landschap van Westerwolde wordt door velen ervaren als de grote kracht van het gebied. In een tijd waarin grote delen van ons land langzaam maar zeker veranderen in industriële productielandschappen zoeken veel mensen rust en ruimte, maar ook natuurlijke, ongerepte of weinig aangetaste landschappen om te recreëren en te wonen. Hoewel de druk op het landschap ook in Westerwolde groot is, wil de gemeente inzetten op een duidelijk omlijnd beleid op het gebied van ruimtelijke ordening. Het beekdal van de Ruiten Aa en de Westerwoldsche Aa (de huidige NNN-zone door Westerwolde) vormt daarbij de spits. Samen met de grote terreinbeheerders (SBB, VNM en GL) ondersteunt de gemeente initiatieven om het oude landschap te behouden en te versterken.

Kennis en uitvoering

De gemeente Westerwolde heeft het initiatief genomen om te komen tot een *Landschapsbiografie van Westerwolde*, waarin voor het eerst een totaaloverzicht van de landschappelijke ontwikkelingen van het gebied in kaart zijn gebracht. De biografie is weliswaar uitgebracht als publieksboek, maar ook als basis voor gemeentelijk beleid (RO), monumentenzorg, de cultuurhistorische waardenkaart (Omgevingswet), educatie en verder onderzoek. De gemeente ziet de biografie daarom als een “werkboek” waarmee ook in de komende jaren actief gewerkt moet worden.

In dit kader past ook de ondertekening van het *Landschapsconvenant* met de provincie Groningen en tal van andere belanghebbenden om het landschap – ook na de herinrichtingsmaatregelen van het NNN (voorheen EHS) – te onderhouden en verder te ontwikkelen. De gemeente ondersteunt daarom de Werkgroep Landschapsconvenant en de Gebiedscommissie Westerwolde.

Genieten en recreëren

De schoonheid van het landschap is een bron van genot voor velen, maar is ook functioneel voor de recreërende mens. Westerwolde zet in op verschillende soorten kleinschalig toerisme die aansluiten op de landschappelijke en cultuurhistorische kenmerken van het gebied. De streek eigent zich voor fietsen, wandelen, bezinning, natuur & ecologie en cultuurtoerisme. Westerwolde heeft het internationale keurmerk Cittaslow verworven omdat de kwaliteiten hiervoor (nog) aanwezig zijn. Cittaslow blijft in de komende jaren een belangrijk beleidskader om landschapstoeristische ontwikkelingen te stimuleren. We hechten er ook veel waarde aan dat bezoekers meer te weten komen over de ontstaansgeschiedenis van de streek, zodat ze zich bewust zijn van het uniek stukje Nederland waarin ze zich bevinden.

Grensland Vestingland

Voor de toeristische vermarkting is het heel belangrijk om aan te sluiten bij het belangrijkste “landschapsverhaal” van Westerwolde. Naast het middeleeuwse esdorpenlandschap (beekdal Ruiten Aa) is dat de zogenaamde *Friesche Tuyn*, dat wil zeggen het historische en uitgestrekte stelsel van vestingen, redoutes, linies en leidijken die het noorden van de Republiek moesten verdedigen tegen vijanden uit het oosten. Overal in het landschap zijn hiervan sporen te vinden en deze maken Westerwolde tot een landschapsmuseum met tal van aanknopingspunten voor toeristische

ontwikkeling. De doorontwikkeling van Grensland Vestingland heeft ook een grensoverschrijdend karakter omdat de verdedigingsgordel zich uitstrekte tot de schansen bij Diele en Leeroord in Oost-Friesland. De gemeente wil zich in de komende jaren inzetten om Grensland Vestingland nadrukkelijker op de agenda te plaatsen en verder te ontwikkelen.

3.4. Beeldende kunst

Waarde

Kunst in de openbare ruimte levert een bijdrage aan het levendiger maken van de directe woonomgeving. Bovendien komen inwoners op deze wijze op een laagdrempelige manier in aanraking met moderne kunst. Kunst vinden we overal: in en aan openbare gebouwen, op markante plekken in het landschap (denk bijvoorbeeld aan het Theater van de Natuur bij Sellingen), in galleries en andere expositieruimtes en in tal van toepassingen waarbij nut samengaat met schoonheid.

Activiteiten

De recent opgerichte Stichting Kunstkring Westerwolde organiseert zelfstandig of in samenwerking met partners concrete artistieke evenementen in de gemeente. Te denken valt aan exposities, een kunstcafé, workshops, cursussen, lezingen, internationale uitwisselingen (via het partnerschapscomité van de gemeente) en andere. Ook de Atelierroute Beetse & Ter Borg organiseert jaarlijks een route langs kunstenaars en particulieren die goed wordt bezocht. Een jaarlijks hoogtepunt is ook de organisatie van het schildersfestival *Mont Martre* in Sellingen. Ook in het noorden van de gemeente (Oudeschans, Bellingwolde) worden activiteiten georganiseerd op het gebied van beeldende kunst.

Gemeente

De gemeente stimuleert de toepassing van beeldende kunst bij de aanbesteding van gemeentelijke bouwprojecten. De collectie gemeentelijke kunst van de oude BKR-regeling zal in de toekomst worden afgestoten. De gemeente gaat beleid ontwikkelen op het gebied van het beheer van kunst in de openbare ruimte (niet alles zal voor eeuwig worden bewaard en onderhouden). In het gemeentehuis worden het gehele jaar door exposities gehouden waarvoor regionale kunstenaars worden uitgenodigd.

3.5. Cultuureducatie en -participatie

Amateurkunst

In de gemeente Westerwolde vinden we vele muziek-, zang en toneelverenigingen die een grote rol spelen bij de participatie, sociale cohesie en leefbaarheid van onze inwoners. De beoefening van amateurkunst is ook een belangrijk middel voor zelfontplooiing en artistieke ontwikkeling. Het gaat in dit verband ook om cultuurparticipatie; iedereen moet kunnen deelnemen aan kunst- en cultuur. Maar cultuurparticipatie hoeft niet altijd een doel te zijn, het is ook een middel om deel te nemen aan het sociale leven. Westerwolde ondersteunt daarom jaarlijks een aanzienlijk aantal muziek- en toneelverenigingen en organisaties op het gebied van amateurkunst.

Maatschappelijke ontwikkelingen zorgen wel voor een afnemend aantal deelnemers en toenemende moeite om de besturen op peil te houden. De gemeente heeft hierop weinig grip, maar zal in de komende jaren amateurkunst blijven ondersteunen.

Podiumkunsten

In het verlengde hiervan noemen we ook het belang van de podiumkunsten: concerten en voorstellingen op het gebied van muziek, toneel, dans en literatuur. De uitvoeringen van de verenigingen voor amateurkunst vallen ook onder de podiumkunsten. Met het faciliteren van podia (o.a. in dorpshuizen, sporthallen en andere openbare ruimten) stimuleren wij het actief en passief beleven van cultuur. In de gemeente vinden we enkele culturele commissies en instellingen die actief zijn met het organiseren van een (jaar-)programma op cultureel gebied (variërend van een theaterprogramma tot een commissie orgelconcerten in de Magnuskerk van Bellingwolde).

Cultuureducatie

In de gemeente Westerwolde zijn verschillende mogelijkheden voor cultuureducatie, zowel voor jong als oud. Naast het genoemde verenigingsleven (amateurkunst) spelen de cultuurcentra van Winschoten en Stadskanaal een belangrijke rol. Via het sociaal-cultureel werk kunnen jongeren en ouderen deelnemen aan verschillende creatieve cursussen, bijvoorbeeld op het gebied van fotografie, tekenen, schilderen, muziek en literatuur.

We vinden het belangrijk dat er voor de jeugd aandacht is voor cultuureducatie en –participatie. Cultuureducatie gaat over kunst en cultuur, dit zorgt ervoor dat jonge mensen leren kennen wie ze zelf zijn en hoe ze de wereld om zich heen zien. Ze leren over de geschiedenis van de buurt waar ze zelf wonen. Daarnaast ontwikkelen ze een creatieve, onderzoekende houding waar ze hun hele leven voordeel van hebben. Cultuurparticipatie leert kinderen om naar zichzelf te kijken en welke rol zij hebben in een groep. Dit zorgt ervoor dat iemand beter zijn plek kan vinden in een groep.

Scholen

Wij vinden het belangrijk dat er op alle scholen in Westerwolde muziekonderwijs is. De afgelopen jaren hebben wij ons hier op gericht. In 2022 en 2023, na de coronajaren is er in het kader van het Nationaal Programma Onderwijs extra ingezet op cultuureducatie. Met alle scholen is in overleg een programma gemaakt van extra muziekonderwijs tot toneel en poëzie. In 2021 heeft het college het 'Meer muziek in de klas'-akkoord getekend. Hierin staat de afspraak om het muziekonderwijs in het basisonderwijs een vaste plek te geven.

Muziekonderwijs

De gemeente Westerwolde heeft de ambitie om alle kinderen en jongeren dezelfde kansen te geven om zich op kunst en cultuurvlak te kunnen ontwikkelen. Omdat niet ieder kind kunst en cultuur van huis-uit mee krijgt, bieden we de basis via het onderwijs aan. Alle kinderen en jongeren in Westerwolde komen op de basis- en de middelbare school in aanraking met kunst & cultuur. Hierbij richten wij ons op het muziekonderwijs, het kennismaken met muziek en muziekinstrumenten. De gemeente ondersteunt dit door de Kunstenschool ZG en Cultuurhuis de Klinker te subsidiëren voor de uitvoering van cultuuractiviteiten op de basisscholen. De kunstenscholen zijn belangrijk op alle terreinen van kunst- en cultuureducatie. De kunstenscholen werken samen met regionale culturele en maatschappelijke organisaties, maar de kracht van de regio is het belangrijkste. In 2025 zal de gemeente samen met de Kunstenscholen, de muziekvereniging en het onderwijs onderzoeken of er een Westerwoldse Muziekdag voor alle scholen georganiseerd kan worden.

In de komende beleidsperiode zetten we niet actief in op nieuwe culturele activiteiten voor de scholen. De inspectie van onderwijs heeft namelijk aangegeven dat de focus in het onderwijs op de basisvaardigheden moet liggen en dat er niet steeds weer nieuwe dingen gevraagd moeten worden

van het onderwijs. Wij vinden dit ook als gemeente, maar als er scholen zijn met een vraag of idee dan zullen we dit altijd samen onderzoeken.

Muziekverenigingen

In de komende periode zullen de muziekverenigingen zich gaan richten op het (ver)oudere imago van de vereniging. Steeds minder jongeren sluiten zich aan bij de harmonie, fanfare of brassband. De 6 verenigingen in Westerwolde zullen gezamenlijk met ondersteuning van de Kunstenscholen gaan werken aan een hippere imago en het ontwikkelen van een product waar jongeren zichzelf in herkennen. Wij hopen dat er meer jongeren zich bij muziekverenigingen zullen aansluiten.

Om de samenwerking tussen de Kunstenscholen en muziekverenigingen te bevorderen zullen er vanaf 2024, twee keer per jaar, overleggen plaatsvinden met Kunstenschool ZG, Cultuurhuis De Klinker en alle 6 muziekverenigingen in Westerwolde.

Culturele partners

De culturele ontwikkeling van kinderen is niet alleen afhankelijk van onderwijs, maar ook van een rijke culturele (leer)omgeving. Kinderen en jongeren moeten niet alleen zelf actief bezig zijn met cultuur maar ook in aanraking komen met uitvoeringen en presentaties van cultuur. Ontmoetingen met makers en kunstenaars of bezoeken aan voorstellingen, presentaties en tentoonstellingen moeten een inspiratiebron zijn. Een rijke (leer)omgeving is alleen mogelijk als organisaties elkaar weten te vinden. De gemeente Westerwolde vindt daarom een goede samenwerking tussen culturele instellingen, lokale partijen en regionale steunfuncties als VRIJDAG en K&C Groningen en projectmatige samenwerking vanuit bijvoorbeeld Gronings Vuur belangrijk.

Bibliotheken

De bibliotheken in Westerwolde zien kunst en cultuur ook als een manier voor persoonlijke ontwikkeling en identiteitsvorming. Hoe meer mensen zich creatief en enthousiast bezighouden met kunst en cultuur door theater te maken, te zingen, beeldende kunst te creëren en muziek te maken, hoe prettiger zij zich voelen in een samenleving en hoe meer zij zich hiermee verbonden voelen. Enkele voorbeelden zijn: het KinderKliederfestival, Verhalenpad, Kahootquiz, Schrijverscaf, Meet & Greet literaire kring en divers lezingen over bijvoorbeeld Erfgoed. Daarnaast zijn er regelmatig exposities in de Bibliotheek in Ter Apel. Op deze wijze draagt de bibliotheek bij aan het ontwikkelen van culturele vaardigheden (van jong en oud) binnen de gemeente Westerwolde.

4. Cultuurbeleid

Uitgangspunten

De nieuwe cultuurnota bouwt voort op de grondslag van de *Cultuurvisie Gemeente Westerwolde (2017-2020)*. De daarin geschetste lange-termijn-uitgangspunten blijven voor de komende jaren leidend bij het cultuur- en erfgoedbeleid. Daarbij gelden de volgende drie algemene kaders:

- *Meedoen*. Cultuur is voor iedereen beschikbaar; jong en oud, met of zonder beperking en betaalbaar voor iedereen. Actieve deelname aan cultuur versterkt de ontwikkeling van onze inwoners en de sociale cohesie van het gebied;
- *Samenwerking*. Daar waar mogelijk wordt samenwerking gezocht tussen culturele organisaties, het onderwijs en andere instellingen. Daarbij wordt ook ingezet op de zichtbaarheid van het cultuuraanbod in de gemeente;

- *Fris en modern.* Cultuur, cultuurhistorie en erfgoed lenen zich uitstekend voor een levendige en moderne vertaling naar de huidige samenleving. Cultuur is een rijke bron voor vernieuwing, actualiteit, gezondheidsverbetering en geestelijke verdieping.

Opgaven voor de komende jaren

- Cultuurbeleid versterkt inzetten ten behoeven van het vestigingsklimaat en de aantrekkelijkheid van het gebied;
- Cultuur en erfgoed inzetten voor de versterking van de culturele en cultuurhistorische identiteit van Westerwolde;
- Cultuur en erfgoed inzetten bij de versterking van de participatie van inwoners en hun omgeving (verbindingen met welzijn, sport, onderwijs en zorg);
- Cultuur en erfgoed inzetten voor educatieve doeleinden (creatieve vakken, muziekonderwijs, cultuurgeschiedenis);
- Bibliotheekwerk inzetten voor actuele maatschappelijke opgaven zoals veranderend mediagebruik, digitalisering en leesbevordering (laaggeletterdheid);
- Versterking van de combinatie cultuurhistorie en landschap als cultuur- en natuur-toeristische *branding*;
- Ontwikkeling en versterking van het erfgoedbeleid; materieel- en immaterieel erfgoed; monumentenbeleid; landschapsgeschiedenis;
- Versterking van erfgoed en landschap met ruimtelijke kwaliteit (Omgevingsvisie / Omgevingswet);
- Inzetten op de versterking van een levendig cultureel klimaat (podiumkunsten, figuratieve kunst en amateurkunst);
- De internationale partnerschappen versterkt inzetten voor culturele uitwisseling en educatieve doeleinden.

De gemeente zal bij de bovengenoemde opgaven...

1. Een integraal cultuurbeleid voeren, waarbij verbindingen worden gelegd tussen de verschillende beleidsterreinen;
2. Culturele initiatieven stimuleren en faciliteren en daar waar nodig coördinerende en uitvoerende taken op zich nemen;
3. Zorgdragen voor de toegankelijkheid van de culturele activiteiten en voorzieningen.

5. Financiën

5.1. Het huidige cultuurbudget

5.2. Extra cultuurbudget

Deze paragrafen komen nog van 5.1.2e

6. Uitvoeringsplan

Deze korte paragraaf komt nog in de vorm van een klein Excel-bestand.

Legenda toegepaste uitzonderingsgrondslagen

In dit document zijn gegevens geanonimiseerd op grond van:

Wet	Artikel	Omschrijving	Pagina's
Wet open overheid	Art. 5.1 lid 2 sub e	De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer	1, 17